

Способи інактивації інгібіторів трипсину в процесі теплової обробки бобових культур

Галина Ляшко, Тетяна Янок, Маргарита Кожевнікова

Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

Вступ. Зростання попиту на бобові як джерело поживних речовин обмежується вмістом антипоживних факторів, зокрема інгібіторів трипсину, що погіршують засвоєння білка та шкодять здоров'ю. Через мінливість властивостей насіння актуальним є порівняльний аналіз методів теплової інактивації цих речовин.

Метою дослідження є визначення оптимальних режимів інактивації ІТ за допомогою автоклавування, екструджування та ростерної обробки для отримання безпечного та біологічно цінного інгредієнта.

Матеріали та методи. Для забезпечення достовірності порівняльного аналізу використовували насіння бобових культур однієї партії. Дослідження проводили у три етапи, кожен з яких охоплював окремий метод теплового впливу.

Контроль активності інгібіторів трипсину проводили за стандартизованою методикою, розраховуючи відсоток зниження активності (АІТ).

Результати та обговорення. Аналіз кінетики руйнації ІТ дозволив виявити специфічні закономірності для кожного методу.

При автоклавуванні встановлено високу ефективність комбінованого впливу вологи та тиску. Навіть короткочасна обробка (100с) забезпечує інактивацію ІТ на 87,5%. Найбільш інтенсивне зниження активності спостерігається у перші 600с (10хв), де рівень деструкції сягає 98,4%. Подальше подовження експозиції до 900 с дає незначний приріст (0,8%), що робить режим 600с при 0,17МПа найбільш раціональним з точки зору енергозбереження та збереження структури білка.

Дослідження ростерної обробки підтвердило пряму залежність між температурою фламбування та рівнем детоксикації. За температури 1300°C інактивація становить лише 58,2%, що є недостатнім для харчових цілей. Різкий стрибок ефективності спостерігається при 1400°C — показник зростає до 90,9%. Подальше підвищення температури до 1500 °C не призводить до суттєвих змін (лише +0,2%), проте підвищує ризик теплової деструкції цінних амінокислот.

Екструзійна обробка виявила критичну роль початкової вологості сировини. При вологості 10% інактивація становить лише 75,5%, що свідчить про недостатню теплопередачу. Оптимальним визначено показник вологості 12–16%, де рівень інактивації сягає 91,5–94,5%. Вода в процесі екструзії діє як теплоносіє та пластифікатор, забезпечуючи «вибуховий» ефект на виході з матриці, що руйнує клітинну структуру та інактивує термічно стійкі білкові комплекси.

Висновки. Порівняльний аналіз методів теплової обробки бобових культур дозволив встановити найбільш ефективні режими інактивації антипоживних речовин. Найвищу глибину детоксикації (понад 98%) забезпечує автоклавування при тиску 0,17МПа протягом 10хв. Екструзійна обробка при температурі 150°C та вологості сировини 16 % забезпечує зниження АІТ на 94,5%, що також відповідає стандартам безпеки. Ростерна обробка при 1400°C дозволяє досягти 90,9% інактивації. Встановлені закономірності дозволяють рекомендувати зазначені режими для промислового виробництва функціональних інгредієнтів із високою засвоюваністю білка.